

“QISMAT” ASARI TAHLILI

Aliyeva Dilshoda

TerDPI O'zbek tili va adabiyoti o'qituvchisi

Xusanova Durdona

TerDPI O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola turkiy xalqlar adabiyotining yorqin vakili Xidir Deryayevning “Qismat” asari tahlili, badiiy-estetik yondashuv hamda qahramonlar Hayoti talqini haqida ma'lumotlar beradi.

Аннотация: Эта статья предоставляет информацию о произведении “Судьба” Яркого представителя литературы тюркских народов Хидира Деряева, анализе, Художественно-эстетическом подходе и интерпретации жизни героев.

Abstract: This article provides an analysis of “Qismat,” a work by Khidir Deryayev, a Prominent representative of Turkic peoples' literature, along with information on the Artistic-aesthetic approach and interpretation of the characters' lives.

Kalit so'zlar: “Qismat” asari qahramonlar talqinida, badiiy-estetik yondashuv, jamiyat va inson, mas'uliyat va muhabbat, Halmurat—mulohazali inson, Ogulnabat—hayot sinovlaridan ezilgan ayol obraz, Garageldi—manfaatlar ustida yashovchi shaxs, ruhiyaxloqiy sinovlar.

Ключевые слова: В произведении “Qismat” в интерпретации персонажей Рассматриваются художественно-эстетический подход, общество и человек, ответственность и любовь, Халмурат — задумчивый человек, Огульнабат — Женищина, сломленная жизненными испытаниями, Гарагелди — личность, живущая ради собственных интересов, духовно-нравственные испытания.

Keywords: “Qismat” in the interpretation of the characters, artistic-aesthetic approach, Society and human, responsibility and love, Halmurat—a thoughtful person, Ogulnabat—a woman crushed by life's trials, Garageldi—a

person living above Interests, spiritual-moral trials.

Turkman adabiyotining yorqin vakillaridan biri bo'lgan Xidir Deryayev ijodi zamonaviy ruh, milliy qadriyatlar va inson taqdiri bilan chambarchas bog'liq mavzularni o'z ichiga oladi. Uning "Qismat" asari esa o'zbek va turkman adabiy aloqalarida ham

alohida o'rin tutadi. Asar insonning taqdiri, muhabbat, ijtimoiy muhit, insoniylik va ruhiy iztiroblar singari chuqur masalalarni yoritadi. "Qismat" badiiy-estetik yondashuvi bilan ham, Qahramonlar ruhiyati tasviri bilan ham adabiyot ixlosmandlari e'tiborini tortadi.

Insonning hayot yo'lidagi tanlovi, oila va muhabbatning ahamiyati, jamiyat bosimi ostida shakllanadigan ruhiy kechinmalar, o'tgan va hozirgi hayot o'rtasidagi dialektika kabi mavzular bilan yuzma-yuz keladi. Deryayev qahramonlar hayotini oddiy voqeliklardan boshlab, astasekin ichki olamning murakkab qatlamlariga olib kiradi. Hayotning achchiq haqiqatlari, insonning ichki qarama-qarshiliklari asosiy dramatik kuchni tashkil etadi.

Asar nomining o'zi – "Qismat" – falsafiy mazmunni anglatadi.

Muallif qismatni nafaqat tayin qilingan yo'l, balki insonning: O'z xatosi, tanlovlari, jamiyat ta'siri, ruhiy qarorlari bilan shakllanadigan murakkab jarayon sifatida ko'rsatadi. Deryayevning talqinida qismat – bu insonni sinovdan o'tkazuvchi, lekin uni kuchaytiruvchi mezon. Qahramonlar qismat bilan

kurashadimi yoki uni qabul qiladimi shu narsa ularning xarakterini ochadi.

Asarning bosh qahramoni Halmurat—tinch, mulohazali, sabrli inson sifatida gavdalantirilgan. Aynan shu obraz orqali muallif insonni qismatga bo'ysinuvchi, taqdiriga ko'nuvchi ekanligini ko'rsatadi.

Halmuratning rafiqasi Ogulnabat—kuchli sabr-bardoshga ega ayol bo'lib, hayotning achchiq, og'ir qiyinchiliklarini o'z ichiga yutuvchi ayol edi. Adolatsizlik va yomonliklar uning ruhan finishing hamda charchashiga sabab bo'lgan edi.

Asarga samimiyat, poklik, soddalik ruhini olib kirgan Didar ismli qizaloq yuqorida ismlari zikr etib o'tilgan qahramonlarning farzandi edi. U hali hayotning

og'ir-yengilliklarini u qadar anglab ulgurmagan Bo'lsa-da, mas'uliyatli bo'lishga tirishadi.

Qahramonlarning kechinmalari asarda real voqelik bilan uyg'unlashtirilgan bo'lib, muallif psixologizm va lirasardbirlashtiradi. "Qismat" asari badiiy jihatdan boy va rang-barangdir.

Xulosa: Xidir Deryayevning "Qismat" asari inson hayotining murakkab qatlamlarini badiiy yoritgan, falsafiy ma'noga ega, psixologik chuqur, o'quvchi qalbiga yaqin asardir. Muallif qismat degan tushunchani faqat taqdir emas, balki tanlovlar, mas'uliyat, Muhabbat, jamiyat va inson ruhiyati bilan bog'liq murakkab jarayon sifatida ochadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. https://uz.wikipedia.org/wiki/Deryayev_Xidir
2. <https://www.kitobplus.uz/books/340>
3. Rasulov, H. (2021). Markaziy Osiyo realizmi va shaxs konsepsiyasi. Samarqand: Zarafshon Universiteti nashriyoti.
4. Bayramow, S. (2023). Türkman nasrynda täze akymlyar we psihologik tahlil. Aşgabat: Türkmen döwlet neşirýaty
5. Aýdogdyýew, M. (2020). Inson ruhy dünýäsi türkmen romanlarynda. Aşgabat: Türkmen Döwlet uniwersiteti.
6. Karimov, A. (2015). O'zbek va turkman adabiyotida realizmning badiiy tamoyillari. Toshkent: Fan.